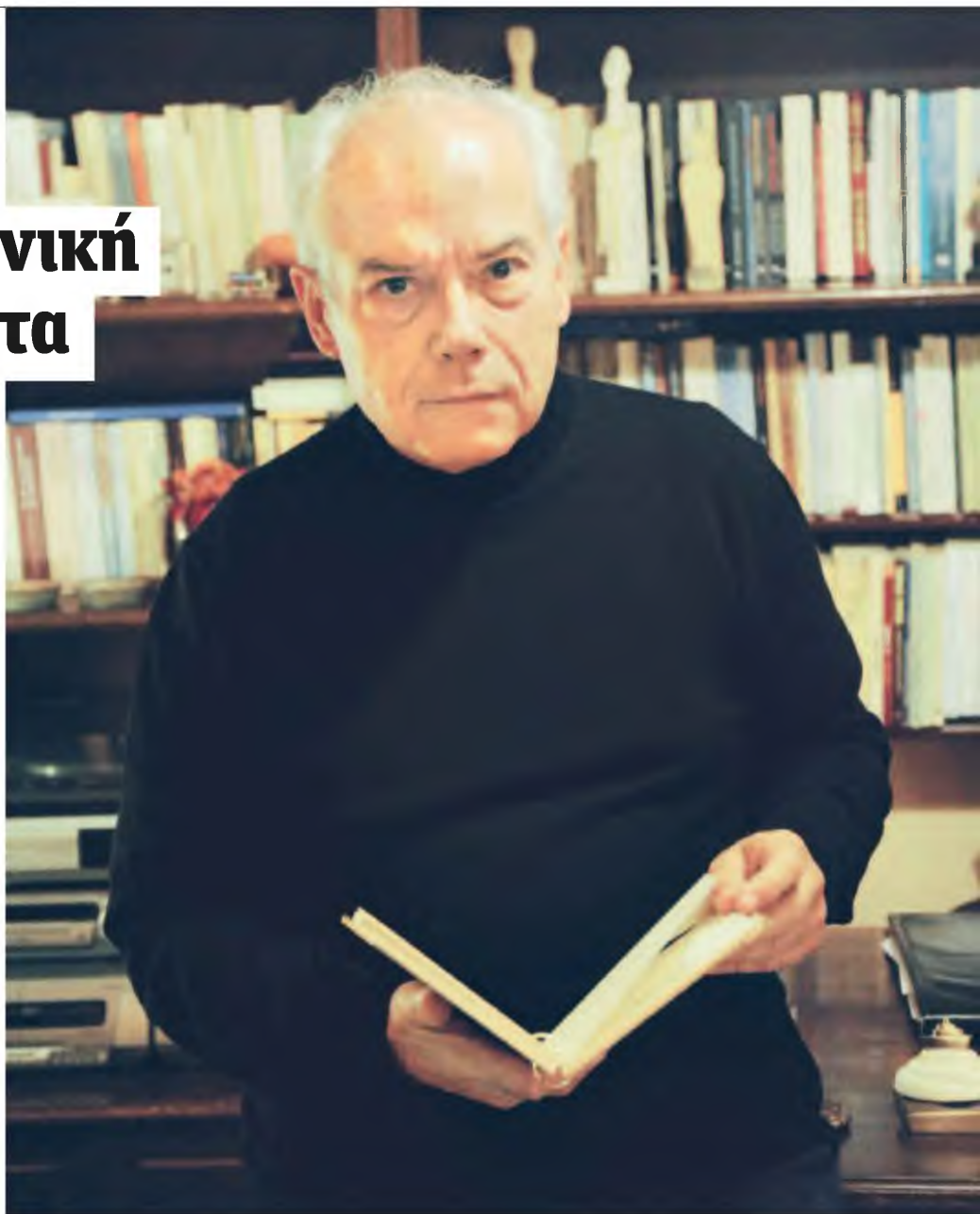

Η Μήδεια ως διαχρονική θηλυκότητα

ΤΗΣ ΧΡΥΣΑΣ ΦΑΝΤΗ

Ο Μάνος Κοντολέων, συγγραφέας πολυγραφότατος και καταξιωμένος (και στην παιδική και τη νεανική λογοτεχνία) τόσο ως μυθιστοριογράφος όσο και ως κριτικός και δοκιμιογράφος, με το πιο πρόσφατο έργο του («Σαν Μήδεια», 2023) ολοκληρώνει έναν κύκλο με κεντρικά πρόσωπα τρεις μυθικές γυναικείες φιγούρες: τρεις σκοτεινές και αμφιλεγόμενες περσόνας, γνωστές κυρίως από το αρχαίο δράμα. Αρχίζοντας από την Κασσάνδρα («Η Κασσάνδρα στη Μαύρη Αμμο», 2018) περνά στην Κλυταιμνήστρα («Οι σκιές της Κλυταιμνήστρας», 2021), για να καταλήξει στη Μήδεια, μια ηρωίδα που φαίνεται να υπήρξε τόσο στη συνείδηση πολλών σύγχρονων συγγραφέων και διανοητών όσο και στην αντίληψη των αναγνωστών τους η πλέον αμφίσημη και παρεξηγημένη. Και είναι αυτή ακριβώς η αμφισημία που πρωτίστως τον παρακινεί να κλείσει την τριλογία του επιλέγοντας τη μορφή της και επιχειρώντας μια νέα προσέγγιση και επαναδιαπραγμάτευση της εικόνας της, καθώς και των συνθηκών που πιθανόν την οδήγησαν στην παιδοκτονία.

Το γεγονός ότι για την Κασσάνδρα και την Κλυταιμνήστρα σώζονται κάποιες ιστορικές καταγραφές, ενώ σχετικά με τη Μήδεια, που έχει προηγηθεί εκείνων, όλα όσα γνωρίζουμε κινούνται στη σφαίρα του μύθου, φαίνεται να εντείνει το ενδιαφέρον του, αφού χάρη σ' αυτό το κενό και την απόλυτη έλλειψη ιστορικής αλήθειας θα φτάσει την έρευνά του μέχρι τις αρχές της Δημιουργίας και της Μυθολογίας, κρατώντας παράλληλα το δικαίωμα και τη δυνατότητα να υποστηρίξει τη δική του μυθιστορηματική εκδοχή, στο πλαίσιο μιας πιο ανοιχτής αλλά και πιο πειστικής ερμηνείας και εστιάζοντας στην ελάχιστη φωτισμένη πλευρά της πρωταγωνίστριάς του, που δεν είναι άλλη από τη γυναίκα και την ανθρώπινη.

Είναι προφανές ότι η αναγωγή του εγκλήματος της παιδοκτονίας αποκλειστικά σε λόγους ερωτικής εκδικησης δεν τον πείθει και δεν τον ικανοποιεί. Αλλωστε, δεν είναι ο μόνος. Πριν από αυτόν υπήρξαν κι άλλοι που διέκριναν σ' αυτή την αναγωγή την ακαμψία και την προκατάληψη αιώνων σκληρής και άκαμπτης πατριαρχίας. Ο Βασίλης Μπουντούρης, στην εισαγωγή του έργου του «Η άλλη Μήδεια» (1990), επισημαίνει: «2.410 χρόνια μετά την πρώτη παράσταση της Μήδειας του Ευριπίδη καμιά γυναίκα δεν ξαναέφερε το όνομα Μήδεια [...] Το όνομα που σημαίνει "σοφή κυρία"

ρίχτηκε στη λάσπη». Αν η Μήδεια ήταν απλώς μια δαιμονική μάγισσα, αν δεν ήταν τίποτα περισσότερο από μια κοινή ψυχοπαθής που δεν δίστασε να δολοφονήσει τα παιδιά της για να εκδικηθεί τον άπιστο άντρα της, τότε πώς εξηγείται ότι ο Ευριπίδης δεν την καταδικάζει αλλά τη βάζει να φεύγει πάνω στο άρμα του Ηλίου; Η υπερφυσική και κάθε άλλο παρά ταπεινωτική ή τιμωρητική κατάληξη που της επιφυλάσσει ο αρχαίος τραγωδός ενισχύει την υποψία του συγγραφέα ότι εδώ κάτι άλλο συμβαίνει, επικυρώνοντας την πρόθεσή του να θέσει αυτά που κατά τη γνώμη του ήταν ή θα

μπορούσαν να είναι οι σκέψεις και τα όνειρα αυτής της άκριτα δαιμονοποιημένης ύπαρξης, κάτω από το πρίσμα της σύγχρονης ψυχανάλυσης και μιας φεμινιστικής οπτικής και προοπτικής.

Με τις μεταμορφώσεις του μύθου της, έτσι όπως αυτός πέρασε μέσ' από τον Ευριπίδη και όπως τον συνέλαβε στο ομώνυμο θεατρικό έργο του ο Ζαν Ανουίγ ή αργότερα τον αποτύπωσε στον κινηματογραφικό φακό του ο Λαρς φον Τρίερ στη δική του «Medea», να τον εμπνέουν και να του παρέχουν τα πρώτα πατήματα και επιλέγοντας για μότο στην αρχή του βιβλίου του τη διερώτηση του Α. Κ. Γκερέλινγκ:

ΜΑΝΟΣ ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ
Σαν Μήδεια
Μυθιστόρημα
Σελ. 144
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ, 2023

Με γραφή λυρική και γλώσσα ρυθμική που συχνά εμπλουτίζεται και με λέξεις αρχαϊκές συγκροτώντας στο σύνολο έναν λόγο αισθητικά και εννοιολογικά ενιαίο, αμφισβητεί τόσο τη γυναικεία όσο και την αντρική εικόνα –όπως αυτές διαμορφώθηκαν και παγιώθηκαν διαχρονικά κάτω από συγκεκριμένες κοινωνικές και πολιτισμικές αντιλήψεις και συγκυρίες–, και μακριά από κάθε στείορο πολιτικό και ιστορικό διδακτισμό προσβλέπει στην πραγματική φύση των δύο φύλων

«Υπάρχει, λοιπόν, γνώση του παρελθόντος ή μήπως υπάρχει απλώς, στην καλύτερη περίπτωση, ερμηνευτική ανακατασκευή και ίσως, πάρα πολύ συχνά, απλώς εικασία;» – ο Κοντολέων προχωρεί στη δική του άποψη, παραλλάσσοντας και αναθεωρώντας εκείνες που προηγήθηκαν και αποκαλύπτοντας τις εξουσιαστικές πατριαρχικές δομές που διαχώρισαν αυθαίρετα τον άντρα από τη γυναίκα, αφού «ακόμα και οι θεοί, καθ' ομοίωση των ανθρώπων, πλέον είναι άνδρες και γυναίκες κατά τις κοινωνικές επιταγές, έχοντας απολέσει την αρχέγονη φύση του άρρενος και του θήλεος». Με γραφή λυρική και γλώσσα ρυθμική που συχνά εμπλουτίζεται και με λέξεις αρχαϊκές συγκροτώντας στο σύνολο έναν λόγο αισθητικά και εννοιολογικά ενιαίο, αμφισβητεί τόσο τη γυναικεία όσο και την αντρική εικόνα –όπως αυτές διαμορφώθηκαν και παγιώθηκαν διαχρονικά κάτω από συγκεκριμένες κοινωνικές και πολιτισμικές αντιλήψεις και συγκυρίες–, και μακριά από κάθε στείορο πολιτικό και ιστορικό διδακτισμό προσβλέπει στην πραγματική φύση των δύο φύλων, υιοθετώντας μια σφαιρική αντίληψη για τη γυναικεία ταυτότητα και μια «ιδεατή –ακόμη και ουτοπική– πρόταση ισότιμης συνύπαρξης».

³Το όνομα Μήδεια προέρχεται από το ρήμα μέδομαι, το οποίο σημαίνει προνοώ, μελετώ, διαλογίζομαι και φροντίζω, καθώς και επινοώ, μηχανεύομαι. <http://www.ehw.gr/blacksea/Forms/fLemmaBody.aspx?lemmaid=10774>